

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

PIEKTĀ NODAĻA

LIETA “N.B. pret LATVIJU”

(Iesniegums Nr.67101/17)

SPRIEDUMS

STRASBŪRA

2024.gada 24.oktobris

Šis spriedums ir galīgs, bet tajā var tikt izdarītas redakcionālas izmaiņas.

Lietā N.B. pret Latviju

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (Piektā nodaļa), sanākusi kā Komiteja šādā sastāvā:

Stéphanie Mourou-Vikström, priekšsēdētāja

María Elósegui,

Artūrs Kučs, tiesneši

un *Martina Keller*, nodaļas sekretāra vietniece

Nemot vērā:

iesniegumu (Nr 67101/17), ko atbilstoši Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (“Konvencija”) 34.pantam pret Latviju 2017.gada 7.septembrī iesniegusi Latvijas valstspiederīgā N.B. (“iesniedzēja”), kas dzimusi 1975.gadā un dzīvo Rīgā;

lēmumu nosūtīt iesniegumu Latvijas valdībai (“Valdība”), ko pārstāvēja tās iepriekšējā pārstāve K.Līce un vēlāk – pašreizējā pārstāve E.L.Vītola,

lēmumu neatklāt iesniedzējas identitāti;

pušu apsvērumus;

lēmumu noraidīt Valdības iebildumu par lietas izskatīšanu Komitejā;

Apspriedusies slēgtā sēdē 2024.gada 3.oktobrī,

Pasludina šādu spriedumu, kas pieņemts augšminētajā datumā:

LIETAS BŪTĪBA

1. Lietas pamatā ir iesniedzējas sūdzības par Konvencijas 8.pantu, kas saistītas ar iesniedzējas datora izņemšanu un paturēšanu kriminālprocesa gaitā.

2. 2016.gada septembrī Valsts ieņēmumu dienesta Finanšu policijas pārvalde saņēma informāciju par aizdomīgiem finanšu darījumiem starp diviem uzņēmumiem, kuriem iesniedzējas uzņēmums sniedza grāmatvedības pakalpojumus (“uzņēmumi-klienti”). Uzņēmumi-klienti bija reģistrēti Latvijā, taču to reģistrētie īpašnieki un valdes locekļi bija trešo valstu valstspiederīgie. Kad Finanšu policija intervēja iesniedzēju par vienu no uzņēmumiem-klientiem, iesniedzēja paskaidroja, ka, neskaitot uzņēmuma valdes locekli, tikai viņa bija pilnvarota šo uzņēmumu pārstāvēt un ka viņa jau iepriekš Finanšu policijai bija iesniegusi visus attiecināmos dokumentus, kas bija viņas rīcībā.

3. 2016.gada 7.oktobrī Finanšu policija ierosināja kriminālprocesa saistībā ar aizdomām par izvairīšanos no nodokļu nomaksas lielā apmērā. 2016.gada 12.decembrī izmeklēšanas tiesnesis pieņēma lēmumu atļaut izdarīt kratīšanu iesniedzējas mājoklī, kurā viņa veica arī savu profesionālo darbību. Lēmums par kratīšanas izdarīšanu tika izdots ar mērķi:

“atrast un izņemt [uzņēmumu-klientu] un citu aizdomīgo finanšu darījumu ķēdē iesaistīto uzņēmumu reģistrācijas, darījumu, grāmatvedības, bankas dokumentus, pilnvaras, norēķinu kartes, internetbankas kodu kartes un kalkulatorus, zīmogus,

elektronisko datu nesējus, skaidras naudas līdzekļus, kā arī citus dokumentus un priekšmetus, kam var būt pierādījuma nozīme kriminālprocesā Nr..”.

4. 2017.gada 13.februārī Finanšu policijas izmeklētājs un eksperts veica kratīšanu un izņēma vairākus dokumentus un iesniedzējas datoru. Kad Finanšu policijas eksperts apskatīja datoru, viņš secināja, ka tam ir paroles aizsardzība un ka dati, kas glabājas uz tā, ir šifrēti. Tajā pašā dienā iesniedzēju nopratināja kā liecinieci.

5. Iesniedzēja apstrīdēja kratīšanas lēmuma tiesiskumu. Ar 2017.gada 10.marta lēmumu Rīgas apgabaltiesa secināja, ka kratīšanas lēmums ir bijis tiesisks. Šis lēmums nebija pārsūdzams.

6. Tai pat laikā iesniedzēja par viņas datora izņemšanu sūdzējās izmeklētājam, Finanšu policijas priekšniekam, uzraugošajam prokuroram un amatā augstākiem prokuroriem un lūdza to atgriezt. Šīs amatpersonas iesniedzējas lūgumus noraidīja, secinot, ka datora izņemšana ir bijusi tiesiska. Uzraugošais prokurors informēja iesniedzēju, ka datoru viņai atgriezīs pēc tā apskates un ka viņas atteikšanās izsniegt datora paroli kavē šo procesu. 2017.gada 17.martā, pēc vienas no iesniedzējas sūdzībām noraidīšanas, uzraugošais prokurors deva rīkojumu Finanšu policijai nekavējoties pieņemt lēmumu par iesniedzējas datora ekspertīzes izdarīšanu un sekojoši pieņemt lēmumu par datora atgriešanu iesniedzējai.

7. Izmeklētājs ar elektroniskā pasta starpniecību sazinājās ar ekspertīzes veicējiem, norādot uz viņa plānu pieprasīt ekspertīzi un lūdzot informāciju, vai būs iespējams piekļūt šifrētiem datiem, kas glabājas uz iesniedzējas datora. 2017.gada 28.martā Valsts policijas ekspertīžu birojs sniedza atbildi e-pastā, norādot, ka datora apskate bez datu atšifrēšanas nebūtu lietderīga un ka Valsts policijas rīcībā nebija nepieciešamās tehnikas, lai veiktu konkrētā datora cietā diska spoguļkopiju. 2017.gada 5.aprīļa elektroniskā pasta vēstulē Valsts tiesu ekspertīžu birojs informēja izmeklētāju, ka datu atšifrēšana bez datora paroles varētu aizņemt gadus un šo darbību rezultāts ir neprognozējams. 2017.gada 12.maijā Finanšu policija sagatavoja datora cietā diska spoguļkopiju un pievienoja to krimināllietas materiāliem.

8. 2017.gada 16.augustā izmeklētājs Valsts tiesu ekspertīžu birojā pieprasīja veikt iesniedzējas datora digitālo ekspertīzi. 2018.gada 24.janvārī eksperts sagatavoja ziņojumu, kurā secināja, ka bez datora paroles un bez piekļuves speciālam aprīkojumam datorā glabātajiem datiem piekļūt saprātīgā laikā nav iespējams.

9. Iesniedzēja atkārtoti pieprasīja izmeklētājam atgriezt viņai datoru. Izmeklētājs noraidīja viņas lūgumu. Pēc tam iesniedzēja sūdzējās uzraugošajam prokuroram, kurš arī noraidīja viņas lūgumu un paskaidroja, ka ar datoru tiek veiktas procesuālas darbības, kuras tiek veiktas bez nepamatotas kavēšanās un kuras paildzināja viņas atteikšanās izsniegt datora paroli. Pēc tam iesniedzēja sūdzējās amatā augstākam prokuroram, kurš 2018.gada 2.maijā pieprasīja izmeklētājam atkārtoti izskatīt iesniedzējas lūgumu. Iesniedzējai datoru atgriezta 2018.gada 29.maijā.

10. Atbilstoši pēdējai informācijai kriminālprocesu 2020.gada 3.novembrī apturēja, jo nebija iespējams noskaidrot personu, kas izdarījusi iespējamo noziedzīgo nodarījumu.

TIESAS VĒRTĒJUMS

IESPĒJAMS KONVENCIJAS 8.PANTA PĀRKĀPUMS

11. Iesniedzēja saistībā ar viņas datora izņemšanu un paturēšanu sūdzējās par iespējamu Konvencijas 8.panta pārkāpumu.

A. Sūdzību pieņemamība

12. Valdība izvirzīja divus argumentus, kādēļ iesniedzējas sūdzība būtu noraidāma. Tā argumentēja, ka iesniedzēja šajā lietā sūdzas, ka valsts iestādes piekļuvušas viņas personas datiem, nevis par viņas datora izņemšanu un glabāšanu kā tādu. Tā kā datiem, kas glabājās uz viņas datora, nevienā brīdī nepieklūva, iesniedzēja nevar apgalvot, ka būtu bijusi Konvencijas 8.panta pārkāpuma upuris. Savos papildapsvērumos Valdība norādīja, ka argumentus, kas saistīti ar viņas datora glabāšanu iesniedzēja bija izvirzījusi tikai pēc tam, kad viņas sūdzība jau bija nosūtīta Valdībai apsvērumu sniegšanai. Līdz ar to viņa bija iesniegusi jaunu sūdzību, kuru Tiesa nevarēja izskatīt. Alternatīvi Valdība norādīja, ka iespējamais iesniedzējas tiesību pārkāpums nesasniedz minimālo aizskāruma līmeni, jo informācijai, kas glabājās uz viņas datora, iestādes tā arī nepieklūva un kratīšana un izņemšana bija tiesiska. Iesniedzēja apstrīdēja šos argumentus.

13. Tiesa secina, ka iesniedzēja savā iesnieguma veidlapā tieši sūdzējās par viņas datora izņemšanu un glabāšanu. Līdz ar to, kad Tiesa nosūtīja iesniegumu Valdībai, tā lūdza apsvērumus, cita starpā, par datora glabāšanas samērīgumu. Ņemot vērā izskatāmās lietas faktiskos apstākļus (skatīt 4. un 9.rindkopu augstāk), Tiesa uzskata, ka iesniedzēja var apgalvot, ka ir bijusi iespējama Konvencijas 8.panta pārkāpuma upuris saistībā ar viņas datora izņemšanu un glabāšanu. Ievērojot glabāšanas ilgumu, nevar uzskatīt, ka iespējamais iesniedzējas tiesību pārkāpums nesasniedz minimālo aizskāruma līmeni Konvencijas 35.panta 3.punkta (b) apakšpunkta izpratnē.

14. Tiesa atzīmē, ka šī sūdzība nav acīmredzami nepamatota Konvencijas 35.panta 3.punkta (a) apakšpunkta izpratnē vai noraidāma citu iemeslu dēļ. Tādēļ tā jāatzīst par pieņemamu izskatīšanai.

B. Būtība

15. Vispārīgie principi par kratīšanu un izņemšanu, kas izdarīta indivīda mājoklī vai profesionālās darbības vietā, tiesiskumu ir apkopotī lietā *Vinks un Ribicka pret Latviju* (iesniegums Nr.28926/10, 101.-104.rindkopa, 2020.gada

30.janvāris), *Buck pret Vāciju*, (iesniegums Nr.41604/98, 44.-45.rindkopa, ECHR 2005-IV) un *Smirnov pret Krieviju*, (Nr.71362/01, 43.-44.rindkopa, 2007.gada 7.jūnijs). Atbilstoši labi iedibinātajai judikatūrai kratīšanas un izņemšanas ir uzskatāmas par iejaukšanos indivīda privātās dzīves neaizskaramībā, ko aizsargā Konvencijas 8.pants. Šāda iejaukšanās ir pieļaujama tikai tad, ja tā ir “atbilstoša likumam”, vērsta uz leģitīmu mērķi un nepārsniedz līmeni, kas nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā.

16. Tiesa nevar spekulēt par datu, kas glabājās uz iesniedzējas datora, dabu. Tomēr nav šaubu, ka viņai bija liegta piekļuve viņas datoram vairāk nekā 15 mēnešus. Neatkarīgi no tā, vai dati bija saistīti ar privāto vai profesionālo informāciju, šāda piekļuves atņemšana radīja ietekmi vai nu uz viņas privāto vai profesionālo dzīvi vai abām. Tādēļ iesniedzējas datora izņemšana un glabāšana radīja iejaukšanos viņas tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību. Puses bija vienprātis, ka iejaukšanās bija “noteikta ar likumu” un vērsta uz leģitīma mērķa sasniegšanu. Tomēr starp pusēm bija strīds par tās nepieciešamību.

17. Ņemot vērā konkrētā noziedzīgā nodarījuma un iesniedzējas saiknes ar skartajiem uzņēmumiem-klientiem dabu (skatīt 2.rindkopu augstāk), Tiesa uzskata, ka kratīšanas lēmums tika pieņemts, balstoties uz pamatotām aizdomām, ka iesniedzējas rīcībā varētu būt lietas vai dokumenti ar pierādījumu nozīmi.

18. Pievēršoties kratīšanas lēmuma tvērumam, ko iesniedzēja uzskatīja par pārāk plašu, Tiesa atzīmē, ka lēmums patiesi bijis atvērts (*open-ended*) attiecībā uz to, kādus priekšmetus drīkst izņemt (skat. 3.rindkopu augstāk). Tomēr atzīme, ka jebkuram priekšmetam, ko atļauts izņemt, jābūt saistītam ar uzņēmumiem, kas iesaistīti aizdomīgajos finanšu darījumos, un jābūt ar pierādījuma nozīmi pietiekami ierobežoja kratīšanas lēmuma tvērumu. Patiesi, formulējums atsaucās uz priekšmetiem “kas pieder” norādītajiem uzņēmumiem un tieši neatsaucās uz datoriem kā uz priekšmetiem, kas būtu jāizņem. Tomēr Tiesa uzskata, ka no kratīšanas lēmuma skaidri izriet, kad to apskata tā kopumā, ka tā mērķis bija identificēt un izņemt priekšmetus, kas varētu sniegt informāciju par aizdomīgajiem finanšu darījumiem un iesaistītajiem uzņēmumiem. Dators ir elektroniska ierīce, kurā var glabāt elektroniskus dokumentus. Ievērojot iesniedzējas saikni ar uzņēmumiem-klientiem, dati, kas glabājās uz viņas datora, varēja būt nozīmīgi izmeklēšanā. Ņemot vērā apstākli, ka kratīšanas lēmums atsaucās uz elektroniskiem datu glabātājiem, Tiesa secina, ka iesniedzējas dators bija aptverts ar kratīšanas lēmumu.

19. Pievēršoties iesniedzējas datora glabāšanai, Tiesa piekrīt, ka ne vienmēr praktiski ir iespējams veikt datora inspekciju vai ekspertīzi kratīšanas laikā, un tāpēc var būt nepieciešams to izņemt. Tomēr Valdība izvirzīja tikai vispārīgus apsvērumus saistībā ar iespējamām grūtībām, ar kurām var saskarties, kad veic datora inspekciju vai ekspertīzi, un nepaskaidroja, kā šie apsvērumi būtu attiecināmi uz izskatāmo lietu vai kādēļ

bija nepieciešams iesniedzējas datoru glabāt ilgāk nekā 15 mēnešus. Papildus Valdība nesniedza skaidrojumu par to, kādēļ bija periodi, kuru laikā izmeklēšanas iestādes bija neaktīvas (skatīt 6.-9.rindkopu augstāk). Šajā saistībā Tiesa atzīmē, jo īpaši, ka pēc tam, kad tiesu eksperti bija informējuši izmeklētāju, ka datu, kas glabājas uz datora, atšifrēšana praktiski nav īstenojama, izmeklētājs joprojām paturēja datoru ilgāk nekā četrus mēnešus pirms oficiālas ekspertīzes pieprasīšanas, kurā eksperts tikai apstiprināja, ka datiem nevar piekļūt saprātīgā laikā (skatīt 7. un 8.rindkopu augstāk). Šādos apstākļos Tiesa nesaskata attaisnojumu iesniedzējas datora glabāšanai ilgāk nekā 15 mēnešus un uzskata, ka īstenotais pasākums bija nesamērīgs.

20. Šie secinājumi paši par sevi ir pietiekami, lai Tiesa secinātu, ka ir noticis Konvencijas 8.panta pārkāpums. Tādēļ Tiesai nav nepieciešams apskatīt pārējos pušu izvirzītos apsvērumus.

KONVENCIJAS 41.PANTA PIEMĒROŠANA

21. Iesniedzēja lūdza viņai piešķirt kaitējuma kompensāciju 10 000 EUR apmērā un 28,04 EUR par tiesāšanās izdevumiem tiesvedības Tiesā laikā.

22. Valdība apstrīdēja šo prasību attiecībā uz kaitējuma kompensāciju, taču neapstrīdēja prasību par tiesāšanās izdevumiem.

23. Tiesa, balstoties uz taisnīguma apsvērumiem, piešķir iesniedzējai 4 000 EUR kā kaitējuma kompensāciju, pieskaitot šai summai jebkurus ieturamos nodokļus.

24. Ņemot vērā dokumentus, kas ir tās rīcībā, Tiesa uzskata, ka ir pamatoti piešķirt iesniedzējai 28,04 EUR kā atlīdzinājumu par izdevumiem un izmaksām, kas radušies procesa Tiesā laikā, pieskaitot šai summai jebkurus ieturamos nodokļus.

ŠO IEMESLU DĒĻ TIESA VIENBALSĪGI

1. *Atzīst* iesniegumu par pieņemamu izskatīšanai;
2. *Nolemj*, ka ir noticis Konvencijas 8.panta pārkāpums;
3. *Nolemj*
 - (a) ka valstij-atbildētājai trīs mēnešu laikā jāsamaksā iesniedzējai šādas summas:
 - (i) 4 000 EUR (četri tūkstoši eiro), pieskaitot jebkurus ieturamos nodokļus, attiecībā uz nemantisko kaitējumu;
 - (ii) 28,04 EUR (divdesmit astoņi eiro un četri centi), pieskaitot jebkurus ieturamos nodokļus, attiecībā uz tiesāšanās izdevumiem;
 - (b) ka, sākot no iepriekš minētā trīs mēnešu termiņa iestāšanās līdz samaksas veikšanai, par šo naudas summu ir jāmaksā procenti pēc likmes, kas ir vienāda ar attiecīgajā laika periodā spēkā esošo Eiropas

SPRIEDUMS LIETĀ “N.B. pret LATVIJU”

Centrālās bankas rezerves aizdevumu procentu likmi nokavējuma periodā, pieskaitot tai trīs procentpunktus;

4. *Noraida* iesniedzējas taisnīgas atlīdzības prasību pārējā daļā.

Sagatavots angļu valodā un atbilstoši Tiesas Reglamenta 77.punkta 2.un 3.apakšpunktam rakstveidā paziņots 2024.gada 24.oktobrī.

Martina Keller
Nodaļas sekretāra vietniece

Stéphanie Mourou-Vikström
Priekšsēdētāja